
ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.341.2:[332.146:005.921](045)

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА СТРАТЕГУВАННЯ ГРОМАД І ТЕРИТОРІЙ

М. Є. РОГОЗА, доктор економічних наук, професор;
В. І. ПЕРЕБИЙНІС, доктор економічних наук, професор
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. *Мета статті полягає в дослідженні генезису інституціоналізації розвитку громад і територій, обґрунтуванні теоретико-методичного забезпечення їх стратегування. Методика дослідження.* Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові методи дослідження: аналізу та синтезу, якісного порівняння, теоретичного узагальнення, системного підходу. **Результати.** Досліджено генезис інституційного забезпечення розвитку сільських громад і територій за останні роки за умов децентралізації влади в Україні, що супроводжується передачею значної кількості повноважень від державних органів на місцевий рівень. З огляду на доцільність стратегування розвитку громад і територій, обґрунтовано системний підхід до формування стратегій, що передбачає такі етапи, як організаційно-інформаційний, дослідницько-аналітичний, проектний, планово-прогностичний, інституційний. Уточнено структуру анкети для опитування мешканців, що має за мету діагностику основних проблем сільського розвитку для врахування їх під час розробки стратегії розвитку територіальної громади. Зокрема, запропоновані запитання ставлять за мету визначення перспектив розвитку фермерських та особистих селянських господарств і формування на їх основі сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів, а також перспектив ресурсного забезпечення фінансової спроможності громади в умовах децентралізації. Установлено, що соціальний паспорт територіальної громади, який є основою для формування інвестиційного паспорта, може мати чотири розділи: основні дані про громаду; послуги, що надаються на території громади; бюджетоформувальні суб'єкти; ресурси розвитку громади. **Практична значущість результатів дослідження.** Розроблені методичні підходи можуть бути використані в територіальних громадах для розробки стратегій соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: *громади, території, розвиток, стратегування, стратегії, інституційне забезпечення.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Упродовж тривалого часу сільські території роз-

глядалися, насамперед, просторова база для розміщення сільськогосподарського виробництва, зокрема в колгоспах, радгоспах, присадибних ділянках населення, а з часу переходу

до ринкової економіки – суб'єкти господарювання сучасних організаційно-правових форм. З іншого боку, за умов урбанізації та індустріалізації, сільські території генерують і продовжують бути джерелом робочої сили для не-сільськогосподарських галузей національного господарства та ін.

Сільські території та сільські громади дуально взаємозалежні: з одного боку, ці території як ресурсна (у тому числі просторова) база забезпечують функціонування відповідних громад, а з іншого боку, громади в сільській місцевості безпосередньо впливають на розвиток (чи деградацію) зазначених територій. У цілому ж розвиток і сільських громад, і сільських територій (який інтегрується таким поняттям, як сільський розвиток) вимагає інституційного забезпечення, формування відповідних стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначеній тематиці велику увагу приділяють такі провідні наукові установи, як Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [22], Інститут економіки та прогнозування НАН України [1], Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України [21], Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України [23], а також учені провідних економічних та аграрних закладів вищої освіти.

Розробка стратегій у галузі економіки перебуває під постійною увагою як зарубіжних дослідників (починаючи із другої половини ХХ ст.), так і вітчизняних учених (із часів здобуття незалежності та переходу до ринкової економіки). Один з основоположників стратегічного управління І. Ансофф, автор книги «Стратегія корпорацій» (1965 р.) [2, с. 68], визначає стратегію як набір правил для прийняття управлінських рішень, якими організація керується у своїй діяльності. Відомий фахівець зі стратегічного планування А. Чандлер у праці «Стратегія та структура» (1962 р.) [24, с. 3] звертає увагу на те, що формування стратегії має враховувати наявні ресурси й можливі ризики. Сучасні дослідники Кім В. Чан і Моборн Рене [7, с. 10] вважають, що в нинішніх умовах конкуренція не мусить бути в центрі стратегічного мислення. Ці автори концепції «блакитного океану» [6, с. 7] закликають підприємців до створення нового ринкового простору як ефективної стратегії розвитку організацій.

Питання стратегування соціально-економічного розвитку викладені, зокрема, у монографіях [3, 4], науково-методичному посібнику [8], низці інших публікацій, що опубліковані останнім часом. Науково-методичним засадам дослідження територіальних громад та планування їх розвитку присвячено авторські праці [5, 9–11].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження генезису інституціоналізації розвитку громад і територій, обґрунтування теоретико-методичного забезпечення їх стратегування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. За умов актуалізації питань розвитку громад і територій важливими кроками стало його інституційне забезпечення. Одним із перших урядових документів останнього часу стала «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» (квітень 2014 р.) [19]. Наступними кроками було ухвалення Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (червень 2014 р.) [18], затвердження «Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (серпень 2014 р.) [14], прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (лютий 2015 р.) [12].

Зазначені законодавчі та нормативно-правові акти було покладено в основу «Методики формування спроможних територіальних громад» (квітень 2015 р.) [15]. Важливим також стало ухвалення Верховною Радою такого законодавчого акта, як Закон України «Про засади державної регіональної політики» (лютий 2015 р.) [13].

У цьому контексті конструктивну роль відіграє «Концепція розвитку сільських територій» (вересень 2015 р.) [20], яка передбачає перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку з метою поліпшення якості життя та економічного благополуччя селян.

Можна констатувати, що прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) [17], продовження формування законодавчо-нормативної бази адміністративно-територіальної реформи децентралізації на початку 2000-х рр. та особливо у 2014–2015

рр. стали важливим етапом інституційного забезпечення розвитку сільських громад і територій.

Формування стратегій соціально-економічного розвитку регіонів здійснюється для забезпечення сталого їх розвитку відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» [13] і на виконання Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [16]. Утім, ця урядова постанова зобов'язує розробляти стратегії розвитку лише на обласному рівні (омінаючи рівень району чи окремої громади).

Згідно із [17] територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Формування стратегії соціально-економічного розвитку громади може передбачати п'ять етапів: організаційно-інформаційний, дослідницько-аналітичний, проектний, планово-прогностичний та інституційний.

Організаційно-інформаційний етап включає: 1) розробку цілісного плану роботи над стратегією, формування складу проектної групи, визначення її завдань; 2) збір соціально-економічної інформації, зокрема статистичних даних, опрацювання необхідних документів (для подальшої оцінки трудового, природно-ресурсного, виробничого, фінансового та інноваційного потенціалу громади); 3) розробку формуляра анкети для опитування мешканців громади, опрацювання формуляра соціального паспорта території; 4) проведення опитування мешканців громади з метою вивчення наявних проблем за допомогою розробленої анкети.

Дослідницько-аналітичний етап передбачає такі підетапи: 1) аналізування результатів опитування мешканців громади; 2) формування соціального паспорта території на основі проведеного аналізу зібраної інформації, зокрема статистичних даних; 3) оцінювання результативності програм та проектів розвитку, реалізованих громадою за останні 3-5 років; 4) проведення SWOT-аналізу соціально-еко-

мічного розвитку громади з метою з'ясування сильних і слабких сторін, визначення загроз і можливостей.

Проектний етап, націлений на обґрунтування стратегічних рішень і розробку проекту стратегії, включає такі підетапи: 1) формулювання стратегічного бачення (візії) соціально-економічного розвитку громади; 2) визначення пріоритетів розвитку громади, зокрема стратегічних та оперативних цілей, основних завдань, етапів та механізмів їх реалізації; 3) власне розробку проекту стратегії соціально-економічного розвитку громади; 4) розробку відповідних проектів (підстратегію) та обґрунтування проектних ідей; 5) фінансове обґрунтування реалізації стратегії розвитку громади.

Планово-прогностичний етап містить розробку плану реалізації стратегії соціально-економічного розвитку громади, зокрема такі підетапи: 1) обґрунтування диверсифікації джерел фінансового забезпечення реалізації стратегії розвитку громади; 2) презентацію проекту стратегії для громадськості шляхом проведення громадських слухань; 3) розроблення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації стратегії, формування прогнозу соціально-економічного розвитку громади на період реалізації стратегії.

Інституційний етап включає такі підетапи: 1) документальне оформлення проекту стратегії соціально-економічного розвитку громади; 2) розробку проекту плану заходів із реалізації стратегії; 3) ухвалення розробленої стратегії соціально-економічного розвитку та плану заходів із її реалізації відповідним колегіальним органом; 4) висвітлення цих документів на сайті територіальної громади.

Анкетне опитування мешканців громади проводиться, зазвичай, в анонімній формі й націлене на з'ясування основних проблем сільського розвитку для врахування їх під час розробки стратегії розвитку територіальної громади.

До анкети можуть входити питання, що характеризують респондента: його стать та вік, тривалість проживання на території громади, кількість неповнолітніх дітей, які мешкають у сім'ї, наявність власної нерухомості, місце роботи чи посада.

Важливою може бути пропозиція мешканцям оцінити загалом якість життя у громаді.

Наступні запитання стосуються оцінки рівня таких складових соціально-економічного розвитку населених пунктів територіальної громади: задоволення трудовою діяльністю; стан правопорядку, медичного обслуговування, торгівлі та діяльності закладів ресторанного господарства; функціонування дошкільних та шкільних закладів; забезпечення енергоресурсами (електроенергією, природним газом, паливом), водопостачання та водовідведення; стан сільських вулиць та їх освітлення; забезпечення дорогами із твердим покриттям між населеними пунктами та їх якість; наявність автобусного сполучення; екологічний стан і порядок на території громади; телебачення, д्रोнове радіомовлення, пошта, телефон, мобільний зв'язок, інтернет, культурне життя, умови для дозвілля та відпочинку, побутові послуги, забезпечення житлом молодих сімей.

Варто передбачити оцінку респондентами якісного рівня надання послуг для ведення особистих селянських господарств, наявності умов для утримання сільськогосподарських тварин і птиці, можливостей для створення сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів. Доцільно в анкету включити питання щодо стану сплати податків і місцевих зборів суб'єктами господарювання (як джерела фінансування соціального розвитку громади), наявності умов для започаткування та ведення власної справи та ін.

Для оцінювання перспектив розвитку важливим є з'ясування основних переваг територіальної громади. Корисною може бути точка зору мешканців про причини, що спонукають жителів залишати населений пункт. Під час розробки стратегії важливою є думка жителів громади щодо причин, які заважають розвитку громади. Ураховуючи обмеженість фінансових можливостей, жителям варто визначитися з головними завданнями громади, що мають вирішуватися в першу чергу. У зв'язку з цим в анкеті можуть бути передбачені запитання щодо оцінки наявних ресурсів подальшого розвитку громади.

Соціальний паспорт територіальної громади є основою для формування інвестиційного паспорта громади й може складатися з чотирьох розділів: Перший розділ («Основні дані про громаду») має містити таку інформацію: розташування (центр) громади, дані про сільського (селищного) голову та секретаря

ради; характеристика населення громади, демографічної ситуації, населених пунктів та їх площі; земельний і житловий фонд; інженерні комунікації; внутрішньопоселенські та міжпоселенські транспортні комунікації; бюджет громади, обсяги залучених інвестицій.

Другий розділ («Послуги, що надаються на території громади») включає такі дані: послуги працевлаштування, закладів охорони здоров'я, освітніх, соціальних, інформаційно-комунікаційних, банківських установ, закладів культури та громадського відпочинку, спортивних закладів; пасажирські перевезення; наявність історичних та історико-архітектурних пам'яток, туристичних об'єктів.

Третій розділ («Бюджетоформувальні суб'єкти») містить інформацію про наявні сільськогосподарські, промислові, транспортні, будівельні підприємства, фермерські господарства, заклади торгівлі та ресторанного господарства, побутового обслуговування, підприємства житлово-комунального господарства, які формують бюджет територіальної громади.

Четвертий розділ («Ресурси розвитку громади») включає дані про людські ресурси, географічне положення, туристичну привабливість, природно-кліматичні умови, природні ресурси, наявні вільні земельні ділянки й будівлі та приміщення, що не використовуються, можливі об'єкти першочергового інвестування.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Про актуальність розвитку громад і територій свідчить те, що ця наукова проблематика є предметом діяльності провідних економічних науково-дослідних установ та закладів вищої освіти країни. У статті досліджено генезис інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку громад і територій за останні роки, процесів децентралізації влади в Україні, що супроводжуються передачею значної кількості повноважень від державних органів на місцевий рівень. З огляду на доцільність стратегування розвитку громад і територій, обґрунтовано системний підхід до формування стратегій, що передбачає такі етапи, як організаційно-інформаційний, дослідницько-аналітичний, проектний, планово-прогностичний, інституційний.

Уточнено структуру анкети для опитування мешканців, що має за мету з'ясування осно-

вних проблем сільського розвитку для врахування їх під час розробки стратегії розвитку територіальної громади. Зокрема, запропоновані запитання дозволяють визначити перспективи розвитку фермерських та особистих селянських господарств і формування на їх основі сільськогосподарських обслуговувальних кооперативів. Важливою є оцінка мешканцями перспектив ресурсного забезпечення фінансової спроможності громади в умовах децентралізації. Соціальний паспорт територіальної громади, який є основою для формування інвестиційного паспорта, може мати чотири розділи: основні дані про громаду; послуги, що надаються на території громади; бюджетоформувальні суб'єкти, ресурси розвитку громади.

Перспективи подальших досліджень у зазначеному напрямі полягають у необхідності продовження вивчення особливостей стратегування сільського розвитку за умови реформування економіки та соціальної сфери, зокрема здійснення шкільної та медичної реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки : наукова доповідь / за ред. О. М. Бородіної, О. В. Шубравської; Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – Київ, 2018. – 152 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление : сокр. пер. с англ. / И. Ансофф ; науч. ред. и авт. предисл. Л. И. Евенко. – Москва : Экономика, 1989. – 519 с.
3. Вишневський О. С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання : монографія / О. С. Вишневський ; Інститут економіки промисловості НАН України. – Київ, 2018. – 156 с.
4. Стратегування регіонального розвитку: теорія, методологія, концепція : монографія / М. І. Зверяков, Н. О. Кухарська, Н. А. Клевцевич, О. С. Шараг. – Одеса : Атлант ВОІ СОІУ, 2019. – 241 с.
5. Іванов С. В. Концепція соціальної держави як теоретична база розвитку сільських територій / С. В. Іванов, М. Є. Рогоза, В. І. Перебийніс // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – № 1 (43). – С. 51–55.
6. Кім В. Чан. Перехід до блакитного океану : пер. з англ. / Кім В. Чан, Моборн Рене. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. – 286 с.
7. Кім В. Чан. Стратегія блакитного океану. Як створити безхмарний ринковий простір і позбутися конкуренції : пер. з англ. / Кім В. Чан, Моборн Рене. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. – 270 с.
8. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
9. Перебийніс В. І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій / В. І. Перебийніс, В. І. Гавриш, Ю. В. Перебийніс // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 79–84.
10. Перебийніс В. І. Соціоекономіка як перспективна модель розвитку сільського господарства / В. І. Перебийніс // Вісник ХНАУ. Сер. : Економічні науки. – 2015. – № 3. – С. 190–195.
11. Перебийніс В. І. Сучасні проблеми розвитку територій і територіальних громад / В. І. Перебийніс, М. Є. Рогоза // Нова стратегія регіонального розвитку України: шлях до майбутнього : матеріали XI Пленуму Правління Співки економістів України. – Київ : СЕУ, 2019. – С. 253–259.
12. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 13. – С. 91.

13. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 13. – С. 90.
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385-п. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014> (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
15. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214-п. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015> (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
16. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932-п. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015> (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
17. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР зі змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 24. – С. 170.
18. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 34. – С. 1167.
19. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014> (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
20. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015> (дата звернення: 01.03.2019). – Назва з екрана.
21. Соціоекологічні пріоритети сталого розвитку сільських територій : монографія / [В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук, М. В. Ільїна та ін.]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – Київ, 2016. – 351 с.
22. Сучасні проблеми та перспективи сталого розвитку сільських територій в Україні : збірник матеріалів Шістнадцятих річних зборів Конгресу вчених економістів-аграрників та Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 1 черв. 2017 р.). – Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. – 404 с.
23. Трансформація сільського розселення в Україні : колективна монографія / за ред. Т. А. Заяць. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2017. – 298 с.
24. Candler A. D. **Strategy and Structure : Chapters in the History of American Enterprise** / A. D. Candler. – Boston : MIT Press, 1990. – 463 p.

REFERENCES

1. Borodina, O. M. & Shubravska O. V. (Eds.). (2018). *Ahrarnyi i silskiy rozvytok dlia zrostannia ta onovlennia ukraiinskoi ekonomiky: naukova dopovid [Agricultural and Rural Development for Growth and Renewal of the Ukrainian Economy: Scientific Report]*. Kyiv : Derzhavna ustanova “Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy” [in Ukrainian].
2. Ansoff, I. (1989). *Strategicheskoye upravleniye [Strategic Management]*. L. I. Yevenko (Ed.). Moscow : Ekonomika [in Russian].

3. Vishnevskiy, O. S. (2018). *Zahalna teoriia stratehuvannia: vid paradyhmy do praktyky vykorystannia: monohrafiia* [General Strategy Theory: from Paradigm to Practice: Monograph]. Kyiv : Instytut ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy [in Ukrainian].
4. Zveriyakov, M. I., Kuharska, N. O., Klevtsevykh, N. A. & Sharah, O. S. (2019). *Stratehuvannia rehionalnoho rozvytku: teoriia, metodolohiia, kontseptsii: monohrafiia* [Regional Development Strategy: Theory, Methodology, Concept: monograph]. Odesa: Atlant VOI SOIU [in Ukrainian].
5. Ivanov, S. V., Rogoza, M. Y. & Perebyynis, V. I. (2016). Kontseptsiiia sotsialnoi derzhavy yak teoretychna baza rozvytku silskyh terytorii [Concept of Welfare State as Theoretical Basis for Rural Areas Development]. *Ekonomichni visnyk Donbasu*, 1, 51–55 [in Ukrainian].
6. Chan, Kim W. & Mauborgnez, Renee. (2018). *Perehid do blakytneho okeanu* [Blue Ocean Shift]. Kharkiv : Knyzhkovyi klub «Klub simeinoho dozvillia» [in Ukrainian].
7. Chan, Kim W. & Mauborgnez, Renee. (2018). *Stratehiya blakytneho okeanu. Yak stvoryty bezhmarnyi rynkovyi prostir i pozbutysia konkurentsiii* [Blue Ocean Shift: Beyond Competing – Proven Steps to Inspire Confidence and Seize New Growth]. Kharkiv : Knyzhkovyi klub “Klub simeinoho dozvillia” [in Ukrainian].
8. Metodolohiia stratehichnoho planuvannia rozvytku obiednanyh terytorialnyh hromad v Ukraini [Methodology of Strategic Planning of United Territorial Communities Development in Ukraine]. Retrieved from: https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].
9. Perebyynis, V. I., Havrysh, V. I. & Perebyynis, Y. V. (2014). Derzhavne rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskyh terytorii [State Regulation of Socio-Economic Development of Rural Areas]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli: Seriiia «Ekonomichni nauky»*, 1, 79–84 [in Ukrainian].
10. Perebyynis, V. I. (2015). Sotsioekonomika yak perspektyvna model rozvytku silskoho hospodarstva [Socioeconomy as Promising Model of Agricultural Development]. *Visnyk KHNAU. Seriiia Ekonomichni nauky*, 3, 190–195 [in Ukrainian].
11. Perebyynis, V. I. & Rogoza, M. Y. (2019). Suchasni problemy rozvytku terytorii i terytorialnyh hromad [Modern Problems of Areas and Territorial Communities Development]. Proceedings from: *XI Plenum Pravlinnia Spilky ekonomistiv Ukrainy. Nova stratehiia rehionalnoho rozvytku Ukrainy: shliakh do maibutnoho* [XI Plenum of the Board of the Union of Economists of Ukraine. New Strategy for Regional Development of Ukraine: Way to Future]. (pp. 253–259). Kyiv : SEU [in Ukrainian].
12. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnyh hromad : Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku № 157-VIII [Law of Ukraine “On voluntary association of territorial communities” of February 5 2015 N 157-VIII]. *Vidomosti Verhovnoii Rady – Supreme Council Bulletin*, 13, p. 91 [in Ukrainian].
13. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku № 156-VIII [Law of Ukraine “On principles of State Regional Policy” of February 5 2015 No156-VIII]. *Vidomosti Verhovnoii Rady – Supreme Council Bulletin*, 13, p. 90 [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehiii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2014 roku № 385-p. [On approving the State Regional Development Strategy for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 6, 2014 No385-p.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014> (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnyh terytorialnyh hromad : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 8 kvit. 2015 roku № 214-p. [On approving the Methodology of Capable Territorial Communities formation: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 8, 2015 N 214-p.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015> (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].
16. Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia rehionalnyh stratehii rozvytku i planiv zahodiv z yih realizatsiii, a takozh provedennia monitorynhu ta otsinky rezultatyvnosti realizatsiii zaznachenyh rehionalnykh stratehii i planiv zahodiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 11 lystopada 2015 roku № 932-p. [On approving the Procedure for Development of Regional Development Strategies and action plans for their implementation, as well as monitoring and evaluation of implemented regional strategies and action plans performance: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 11, 2015 N 932-p.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015> (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].
17. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21 travnia 1997 roku № 280/97-BP zi zminamy [Law of Ukraine “On local self-government in Ukraine” of May 21 1997 No280/97-BP with amendments]. *Vidomosti Verhovnoii Rady – Supreme Council Bulletin*, 24, p. 170 [in Ukrainian].
18. Pro spivrobitnytstvo terytorialnyh hromad : Zakon Ukrainy vid 17 chervnia 2014 roku № 1508-VII [Law of Ukraine “On cooperation of territorial communities” of June 17 2014 No1508-VII]. *Vidomosti Verhovnoii Rady – Supreme Council Bulletin*, 34, p. 1167 [in Ukrainian].
19. Pro shvalennia Kontseptsiii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoii orhanizatsiii vlady v Ukraini: **Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 roku № 333-r.** [On approving the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Government in Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 1, 2014 No333-p.] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014> (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].
20. Pro shvalennia Kontseptsiii rozvytku silskyh terytorii : **Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 veresnia 2015 roku № 995-r.** [On Approving the Concept of Rural Development: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 23, 2015 N 995-p.] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015> (accessed 01 March 2019) [in Ukrainian].
21. Kutsenko, V. I., Ostafiichuk, Y. V., Iliina, M. V., et al. (2016). *Sotsioekologichni priorytety staloho rozvytku silskyh terytorii: monohrafiia [Socioecological Priorities for Sustainable Rural Areas Development: monograph]*. Kyiv : Derzhavna ustanova “Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsionalnoii akademiii nauk Ukrainy” [in Ukrainian].
22. Suchasni problemy ta perspektyvy staloho rozvytku silskyh terytorii v Ukraini [Contemporary Problems and Prospects for Sustainable Rural Areas Development in Ukraine]. (2017). *Proceedings from: Shistnadsyati richni zbory Konhresu vchenyh ekonomistiv-ahrarykiv ta Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia [Sixteenth Annual Meeting of the Congress of Agrarian Economists and the International Scientific and Practical Conference]* Kyiv : NNTS “IAE” [in Ukrainian].
23. Zaiats, T. A. (Ed.). (2017). *Transformatsiia silskoho rozselennia v Ukraini: kolekt. monohrafiia [Transformation of Rural Settlement in Ukraine: multi-authored monograph]*. Kyiv : Instytut demohrafii ta sotsial'nyh doslidzhen' im. M. V. Ptuhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
24. Candler, A. D. (1990). *Strategy and Structure: Chapters in the History of American Enterprise*. Boston : MIT Press [in English].

Н. Е. Рогоза, доктор экономических наук, профессор; **В. И. Перебийнос**, доктор экономических наук, профессор (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Институциональное обеспечение развития и стратегирование общин и территорий.**

Аннотация. Цель статьи заключается в исследовании генезиса институализации развития общин и территорий, обосновании теоретико-методического обеспечения их стратегирования. **Методика исследования.** Для достижения поставленной цели в работе использованы общенаучные методы исследования: анализа и синтеза, качественного сравнения, теоретического обобщения, системного подхода. **Результаты.** Исследован генезис институционального обеспечения развития сельских общин и территорий в последние годы в условиях децентрализации власти в Украине, который сопровождается передачей значительного количества полномочий от государственных органов на местный уровень. Учитывая целесообразность стратегирования развития общин и территорий, обоснован системный подход к формированию стратегий, предусматривающий такие этапы, как организационно-информационный, исследовательско-аналитический, проектной, планово-прогностический, институциональный. Уточнена структура анкеты для опроса жителей общины, целью которой является диагностика основных проблем сельского развития для учета их при разработке стратегии развития территориальной общины. В частности, целью предложенных вопросов является определение перспектив развития фермерских и личных крестьянских хозяйств, формирование на их основе сельскохозяйственных обслуживающих кооперативов, а также перспектив ресурсного обеспечения финансовой возможности общины в условиях децентрализации. Установлено, что социальный паспорт территориальной общины, который является основой для формирования инвестиционного паспорта, может иметь четыре раздела: основные данные про общину; услуги, получаемые на территории общины; бюджетобразующие субъекты; ресурсы развития общины. **Практическая значимость результатов исследования.** Разработанные подходы могут быть использованы в территориальных общинах для разработки стратегий социально-экономического развития.

Ключевые слова: общины, территории, развитие, стратегирование, стратегии, институциональное обеспечение.

M. Rogoza, Dr. Econ. Sci., Professor; V. Perebyynis, Dr. Econ. Sci., Professor (Poltava University of Economics and Trade). **Institutional Support for Development and Strategizing of Communities and Areas.**

Annotation. Purpose. The article is aimed at studying the genesis of the development of communities and areas, justifying the theoretical and methodological support for their strategizing. **Methodology of research.** In carrying out the research, such general scientific research methods as analysis and synthesis, qualitative comparison, theoretical synthesis, systematic approach have been used. **Findings.** The genesis of institutional support for the development of rural communities and areas in Ukraine has been investigated. In recent years, the decentralization of power in Ukraine has been accompanied with the transfer of a large number of authorities from state bodies to the local level. Given the expediency of strategizing for the development of communities and areas, the systematic approach to the formation of strategies, which provides for organizational and informational, research and analytical, project-oriented, planning and prognostic, institutional stages, has been substantiated. The structure of the questionnaire for interviewing residents of the community and the social passport of the territorial community has been clarified. It aims to diagnose the main problems of rural development which are to be taken into account when developing a territorial community development strategy. In particular, the proposed questions aim to identify the prospects for the development of farming enterprises and personal peasant households as well as the formation of agricultural service cooperatives on their basis and the prospects of resource provision for the financial capacity of the community in the context of decentralization. It has been established that the social passport of the territorial community, which is the basis for the formation of the investment passport, can have four sections: basic data on the community, services provided in the community, budget-forming entities, community development resources. **Practical value.** The developed approaches can be used in territorial communities to develop strategies for socio-economic development.

Keywords: communities, areas, development, strategizing, strategies, institutional support.